

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

58-2

BRNO 2017

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 58
Volume 58

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady Head of editorial board	Pavel Kouřil
Redakční rada Editorial board	Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski, Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik
Odpovědný redaktor Editor in chief	Petr Škrdla
Výkonná redakce Assistant Editors	Hedvika Břínková, Zdenka Kosarová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová, Zuzana Loskotová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela
Technická redakce, sazba Executive Editors, Typography	Azu design, s. r. o.
Software Software	Adobe InDesign CC
Fotografie na obálce	Stříbrný prsten s kuželovitým butonem zdobený granulací, 9. století. Mikulčice, 3. kostel, hrob 454 (obr. 12, str. 41).
Cover Photography	The silver ring with conical button decorated with granulation, 9 th century. Mikulčice, 3 rd church, grave no. 454 (fig. 12, pg. no. 41).
Adresa redakce Address	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Čechyňská 363/19 602 00 Brno IČ: 68081758 E-mail: pv@arub.cz Internet: http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html
Tisk Print	Azu design, s. r. o. Bayerova 805/40 602 00 Brno

ISSN 1211-7250
MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2017
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Copyright ©2017 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

zeitliche Periode. Siedlung (?). Rettungsgrabung. Einlagerung die Funde: Mährisches Landesmuseum, Zentrum für slawische Archäologie.

Literatura

Galuška, L. 2009: K otázce osídlení Starého Města – Veligradu v době po zániku Velké Moravy. *Archaeologia historica* 34, 605–638.

STAŘECHOVICE (K. Ú. SLUŽÍN, OKR. PROSTĚJOV)

Výstavba RD paní Chytilové, extravilán obce, parc. č. 182. Střední doba hradištní. Sídliště (?). Záchranný výzkum.

Dne 15. května 2016 proběhl drobný záchranný archeologický výzkum při akci „Novostavba RD paní Chytilové na parc. č. 182, k. ú. Služín, obec Stařechovice, okr. Prostějov“ (ZM ČR 1:10 000, list 24-22-21, 334:64, 337:61, 340:63, 337:67). I přes fakt, že stavba byla realizována v těsné blízkosti pravého břehu Českého potoka, protnulý základové pasy podmáčenou kulturní vrstvou se sporadickým výskytem keramiky střední doby hradištní; tato mj. obsahovala kusy místního organogenního třetihorního řasového vápence – tzv. „mušlovce“, který později získal velkou oblibu při výstavbě církevní architektury v Olomouci raného středověku.

Pavel Fojtík

Resumé

Stařechovice (Kat. Služín, Bez. Prostějov), Extravilan der Gemeinde, Parz. Nr. 182. Mittelburgwallzeit. Siedlung (?). Rettungsgrabung.

STRÁŽNICE (K. Ú. STRÁŽNICE NA MORAVĚ, OKR. HODONÍN)

Ulice Újezd, Parc. č. 665 a 666/1. Novověk. Městečko. Záchranný výzkum.

V roce 2016 proběhl drobný záchranný archeologický výzkum při výstavbě novostavby v místech prázdných parcel na rohu ulic Újezd a Veselá ve Strážnici (Dejmal 2016). Plocha výzkumu představovala proluku po domech asanovaných v druhé polovině 20. století. Vzhledem k předchozí asanaci se podařilo zachytit pouze dva, do šterkového podloží zahloubené objekty (obr. 53).

Obj. 1 se nacházel v rámci parcely 666/1 a představuje pozůstatek zahloubeného suterénu. Na západní

straně se nacházela vstupní šíje do sklepa. Přičemž její severní stěnu tvořila kamenná na maltu zděná zeď. Ta patrně původně navazovala na západní stěnu vstupní šíje, která byla tvořena cihelnou na maltu loženou zeď. Tyto zdi jsou rozdílné konstrukce a patrně odrážejí původních několik stavebních fází sklepení. Vstupní šíje měla patrně rozměry 2,5 × 1,2 m. Na vstupní šíji v pravém úhlu navazovala spojovací chodba, která byla zaklenuta s kamenných ploten. Chodba měla rozměry 3 × 1,5 m a ústila do samotného sklepa. Ten měl rozměry přibližně 5,5 × 4 m. Ze stěn se podařilo zachytit pouze jižní a ta byla kamenná a ložená na maltu.

Severněji od objektu 1 se nacházel objekt 2. Jednalo se 4,5 × 3 m rozměrný obdélný výkop. V rámci realizovaných pasů se nepodařilo zachytit žádné konstrukce stěn. V případě obou objektů nebylo dosaženo dna. Objekt 1 můžeme interpretovat jako sklep, který přináležel domu ležící na dnešní parcele 666/1. Samotné základy domu byly zcela odstraněny v rámci asanace. Pod povrchem dochovaný sklep byl patrně, až do zboření domu funkční a při asanaci byl patrně zasypán. Alespoň se to jeví dle zásypu sklepu. Jelikož nebylo dosaženo podlahových úrovní sklepa, nelze ho blíže datovat. Na základě nalezených konstrukcí se lze domnívat, že byl až novověkého stáří a prošel složitějším stavebním vývojem.

Ještě hůře můžeme interpretovat obj. 2. Snad se také jednalo o menší sklepní prostor, která náležela domu ležícímu na dnešní parcele 665. K jeho podobě a dataci se vzhledem k omezenému rozsahu výzkumu nelze vyjádřit.

Zámek č. p. 672. Vrcholný středověk, novověk. Hrad, zámek. Záchranný výzkum.

V roce 2015 a 2016 probíhal záchranný archeologický výzkum při opravě strážnického zámku (obr. 54). Samotná oprava se zaměřila na opravu povrchů bezprostředně okolo zámku. Přičemž na jihozápadní straně zámku se jednalo pouze o liniový výkop podél fasády. Na severovýchodní, východní a jižní straně a na nádvoří měl pak výzkum charakter plošného odkryvu (Dejmal *et al.* 2016).

Ve výkopech pro drenáž podél jihozápadní strany se podařilo jako nejstarší identifikovat obložení zdíva čtverhranné věže pomocí opracovaných pískovcových ploten, na které navazovaly kamenné patky – odrazníky. Tyto úpravy můžeme pravděpodobně spojit s pozdně gotickou přestavbou, kdy okolo věže patrně vedla komunikace, od černé brány k branskému přístavku na severní straně zámku. Dalším zajímavým nálezem byl základ a částečně nadzemní zdivo patrně bašty, která se připojila k výše zmíněné věži a zesilovala tak toto nároží (obr. 55). Bašta, patrně renesančního stáří je doložena v již snad zcela zaniknuté, či nedokončené podobě na plánu z Norimberského

archivu pocházejícího z počátku 18. století. Krom těchto konstrukcí bylo zachyceno i více dalších prvků novověkého staří souvisejícího se zámeckou fází areálu. Jako je například základ průjezdu jihozápadním křídlem, který později zanikl a je doložen na výše zmíněném plánu.

Další zkoumaná plocha se nacházela v místech dnešního parkoviště před severní fasádou zámku. Zde byla jako nejstarší konstrukce odkrytá kamenná zeď vedoucí v ose přibližně SV-JZ, která původně vymezovala areál ze severu. Jedná se patrně o gotickou hradbu, která byla zbudována patrně ještě někdy v 15. století, aby vymezila předhradí, které patrně ze všech stran obklopovalo jádro hradu. Na sever od této zdi se pak již rozkládaly pouze fluvialní uložení řeky. Krom drobných zahloubených objektů v podobě kúlových jamek datovatelných do středověku, byl největším objektem podélný výkop stejné orientace jako hradba. Z tohoto objektu, který obsahoval částečně i organické zbytky se podařilo získat keramiku datovatelnou do 14. století. Další zachycené konstrukce, vrstvy a objekty na této ploše již náležely do období raného novověku. Přičemž nejpodstatnější bylo mohutné obezdění severovýchodního nároží východního křídla, které mělo patrně za účel ho zpevnit.

Výzkum se také soustředil do uličky mezi východním křídlem zámku a dnešní budovou Lesů ČR. Zde byly zachyceny, krom několika středověkých vrstev, opět četné novověké konstrukce, převážně cihelné jímky a kanály. Velice důležité informace přinesly výkopy podél fasády východního křídla. Zde bylo zjištěno, že původní zdivo, patrně obvodová hradba z nejstarší fáze se nachází velice nízko, pouze mírně vystupující nad úroveň fluvialních sedimentů. Mělo charakter do volného prostoru stavěné zdi, kdy koruna zdiva nesla známky odbourání. Na koruně zdiva se nacházela tenká vrstva hlíny, která dokládá delší čas, kdy bylo zdivo ponecháno volně v rozvalinách. Na tyto pozůstatky následně bylo založeno nové obvodové zdivo o stejném průběhu a patrně i rozměrech, které s ním bylo zcela zalícované na vnější straně. Přičemž jizva mezi oběma konstrukcemi byla dobře patrná. Zatímco u dolního zdiva jsme konstatovali, že bylo stavěno do otevřeného prostoru. Horního mladší zdivo již bylo lito do výkopu, až po úroveň patrného předzákladu. Starší vrstvy v uličce, do kterých bylo zdivo vlito, můžeme datovat do 15. století. Mladší fáze zdi tedy vznikla až po deponování těchto uloženin. Přibližně ve střední části uličky se podařilo odhalit závěr sklepa, který zabíhá pod východní křídlo.

Samotná plocha vnitřního nádvoří byla skryta až na úroveň historické dlažby, která i přes značné poškození zaujímá převážnou část nádvoří. Krom dlažby se podařilo podél západní fasády východního

křídla odhalit základové patky pro arkádu. Arkáda, z které jsou dodnes na fasádě zachovány bohatě zdobené konzoly, vznikla někdy v první polovině 16. století a ještě okolo roku 1800 existovala. Z této fáze pak asi pocházejí i dva zachycené portály, které jsou dnes zazděny a byly zachyceny při snížení recentního terénu na původní niveletu. Krom dalších novověkých konstrukcí, jako například historických kanalizací se podařilo v liniových výkopech nových sítí objevit části zděných konstrukcí, které můžeme bohužel pro omezený rozsah výzkumu datovat jen obecně do středověku. A představují původní zástavbu hradního jádra, která je stále ukrytá pod historickou dlažbou.

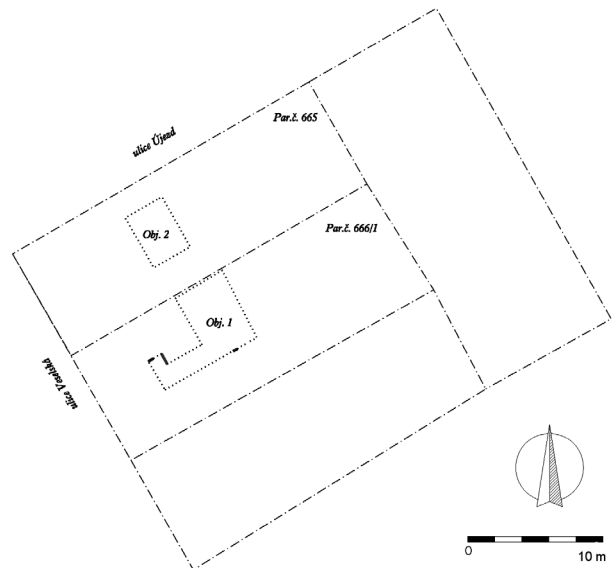
Jistě středověkého stáří je hradba, odhalená mezi východním a jihozápadním křídlem. Podle všeho se jedná o původní hradbu, patrně z konce 13. století, která vymezovala hradní jádro. Tato masivní zeď byla částečně poškozena mladšími výkopy, přičemž v západním zachyceném úseku se nacházel průchod. Není jisté, zda tento průchod vznikl již primárně, nebo byl proražen při stavbě branského stavení, které se k hradbě z vnější strany, patrně někdy v průběhu 14. století, připojilo. Brána měla složitější stavební vývoj, kdy krom směru k Černé bráně nějakou dobu existoval průchod i na jižní stranu, který byl později zazděn. V rámci stavby se podařilo zachytit úroveň minimálně dvou cihelných podlah. Přičemž brána byla využívána dlouho do novověku. Až tehdy došlo k zazdívce západního průchodu a z interiéru brány se stal zcela zapuštěný suterén přístupný pouze z nádvoří. Terén mimo původní hradní jádro byl totiž uměle zvýšen.

Branské stavení bylo patrně v 17. století pohlceno budovou, která se z jihu přiložila k původní hradbě a části východního křídla. Tato stavba prošla složitějším vývojem a byla založena na destrukcích, které obsahovaly mohutné kamenné bloky. Podobná budova vznikla i podél jižní fasády jihozápadního křídla, i když zde byl stavební vývoj ještě složitější. Zachycena byla starší budova zaniklá někdy po polovině 17. století, která byla nahrazena novým stavením vzniklým postupným srůstáním několika menších budov. Výsledný stav je patrný na plánu z Norimberského archivu.

Ještě byl pro středověký vývoj areálu důležitý objev části základu věže, která uzavírala areál předhradí na jihovýchodní straně. Na věž navazovala provázaně hradba, která dnes tvoří, alespoň z části, východní zeď budovy Lesů ČR. Patrně další úsek této zdi byl zachycen ve výkopu pro vodovod jižně od zámku. Jedná se patrně o jižní hradbu vymezující předhradí, která snad byla zbouraná při výstavbě zemního opevnění v 17. století. Krom těchto konstrukcí odhalil výzkum jižně od zámku četné pozůstatky původního vybavení mladších zahrad jako je například budova skleníku či oranžerie.

Shrňme tedy na závěr. Jedinou zachycenou konstrukcí datovatelnou do 13. století je hlavní hradba jádra. Ze 14. století pak známe nejstarší archeologické nálezy a to v podstatě ze všech ploch. Vzniká také patrně branské stavení na jižní straně. Což s branou a přístavkem na severu, které již dříve zachytil stavebně-historický průzkum, znamená, že hrad byl průjezdný. V 15. století dochází k částečné destrukci hradu a to hlavně východního křídla. Destrukční vrstvy se pak nacházejí v uličce a na jižní straně zámku. Snad to můžeme spojit s rokem 1421, kdy vojska Zikmunda Lucemburského plenily statky Petra ze Strážnice. Po polovině 15. století vzniká patrně opevněný areál předhradí s námi zachycenou věží a hradbou navazující na možná starší Černou Bránu, snad jako dílo přestavby Jiřího ze Strážnice. V 16. století byla zbudována bašta při západním nároží jihozápadního křídla. Přičemž není vyloučeno, že hmota věže při jižním nádvoří tohoto křídla obsahuje podobnou stavbu. Tyto bašty pak jsou nejspíše produktem přestavby Jana III. z Žerotína, kdy jsou si velice podobny s baštami chránící městské brány. V 17. století vzniká postupně podél jižní fasády zámku nové křídlo spíše utilitárního charakteru. Přičemž do konce 18. století dochází postupně k destrukci části objektu a na počátku 19. století již získává zámek dnešní podobu.

Miroslav Dejmal, Jiří Grünseisen, Michala Příbylová

Obr. 53. Strážnice – bytový dům, lokalizace objektů na parcele.

Abb. 53. Strážnice – bytový dům, Lokalisierung der Grabungstelle.

Obr. 54. Strážnice – zámek, část výzkumem zachycených historických konstrukcí. Černě – středověké zdivo, šedě – novověké zdivo, zcela šedě – dlažba nádvoří.

Abb. 54. Strážnice – Schloss, Lokalisierung der Grabungstelle.

Literatura

Dejmal, M. 2016: *A009/2016 Strážnice – bytový dům Škodák, Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu.* Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

Dejmal, M., Grünseisen, J., Příbylová, M. 2016: *A028/2015 Strážnice – zámek. Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu.* Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.

Resumé

Strážnice (Bez. Hodonín), Zámek Hs.-Nr. 672. Mittelalter, Neuzeit. Burg, Schloss. Rettungsgrabung.

Strážnice (Bez. Hodonín), Parz. Nr. 665 und 666/1. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Obr. 55. Strážnice, historická dlažba nádvoří navazující na hradbu z 13. století. Vpravo je pak patrná budova přízděné brány. Na kterou v novověku navázala budova vzniklá podél jižní fasády zámku.

Abb. 55. Strážnice, Ansicht der Grabungsfläche.

ŠELEŠOVICE (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„Pod rozdílý“, parc. č. 467/9. Raný středověk (pražský typ). Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace parcely: ZM ČR 1:10 000, list 25-31-16, v ploše mezi body 220/294-221/297-223/295-221/293 mm od Z/J s. č.

Záchranným archeologickým výzkumem, plynule navazujícím na záchranné akce při budování základní technické vybavenosti, bylo ve dnech 1. až 14. června 2016 doloženo na ploše novostavby rodinného domu

celkem 5 raně středověkých archeologických objektů. Jednalo se o běžné jámy sídlištního charakteru jako relikty ohniště, zásobní jámy a další sídlištní jámy nejspíše interpretace a účelu. K rozřešení otázky datace většiny archeologických objektů přispěl paradoxně ten nejmenší nálezy – plechový bronzový závěsek lichoběžníkovitého (trapezovitěho) tvaru se dvěma řadami vyběhých bodů. Uvedený typ artefaktu je na moravském území dosud ojedinělý a jedinou dostupnou analogií jsou tak pouze Z. Klanicou publikované tři exempláře z Mutěnic, z nichž dva se našly v objektu č. 21 současně s keramikou pražského typu (Klanica 2008, 207). Už D. Jelínková (1990, 277) uvádí, že tento specifický druh plechové ozdoby lze datovat nejspíše již do první poloviny 7. století. Shodně uvažuje i Z. Klanica, který plechovým závěškům lichoběžníkovitého tvaru věnoval poměrně obsáhlou stať ve své monografii o slovanském sídlišti v Mutěnicích, včetně jejich soupisu a vnesení do mapy v širších evropských souvislostech (Klanica 2008, 207–217). Dagmar Jelínková se k tomuto typu nálezu (i když jen okrajově) vrací v novější studii o problematice počátku kultury s keramikou pražského typu v souvislosti s výskytem drobných, chronologicky citlivých nálezů v hrobech s nádobami pražského typu (Jelínková 2012, 8). Výskyt těchto závěsků je doložen ojediněle i z českého prostředí (chata 1717 v Roztokách u Prahy), kde byl opět nalezen v kontextu s keramikou pražského typu (Profantová 2013, 155–162). Dle uvedených analogií je zřejmé, že se pohybujeme v nejstarším slovanském období, kdy je každý další sídlištní celek z přelomu 6. a 7. století velice cenným pro bližší specifikaci rozšíření prvních památek tohoto typu na moravském (v širším kontextu středoevropském) území. Bezpečnou oporu pro dataci do zmíněného období však představuje kromě výše zmíněného drobného kovu především také keramický inventář výplně objektů, který je svým archaickým charakterem typický pro časně slovanské období. Jedná se o převážně nezdobenou, v ruce robenou keramiku s nízkými a jen ojediněle lehce vyhnutými okraji beze stop obtáčení. Do tohoto horizontu můžeme přiřadit prozkoumané objekty. Osídlení lokality v období raného středověku bylo doloženo záchranným výzkumem již v předcházejících letech (Popelka 2016, 312, 313).

„Pod rozdílý“, parc. č. 477/8. Raný středověk (pražský typ), novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace parcely: ZM ČR 1:10 000, list 25-31-16, v ploše mezi body 222/298-221/299-223/301-224/300 mm od Z/J s. č.

V průběhu archeologického výzkumu (viz oddíl Neolit v tomto čísle) byl prozkoumán jeden raně středověký objekt. Jednalo se o zásobní jámu, jehož nálezy lze (s jistou opatrností) určit jako keramiku pražského typu. Během výzkumu byl z části prozkoumán také novověký objekt K516 („krecht“), který je možné rámcově datovat do 20. století.